

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

«Затверджую»

Голова приймальної комісії

Вячеслав ТРУБА

15 квітня 2024 р.

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ**

**з історії та теорії міжнародних відносин
для громадян, які в 2024 р. вступають на навчання
до Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
для здобуття ступеня магістра,
спеціальність 291 –
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»**

Схвалено на засіданні Вченої ради факультету міжнародних відносин,
політології та соціології
Протокол № 6 від 12.03.2024

Голова вченої ради факультету _____ **Віктор ГЛЕБОВ**

Вчений секретар _____ **Юлія УЗУН**

Голова предметної комісії _____ **Юлія МАЙСТРЕНКО**

ПРОГРАМА ІСПИТУ з історії та теорії міжнародних відносин.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ.

Політичні вчення в період Ренесансу.

Нове бачення людини, рівня його свободи, прав і обов'язків в епоху Ренесансу. Ідеї італійського мислителя Н. Макіавеллі. Політичний трактат «Державець». Теорія державного суверенітету Ж. Бодена у праці «Шість книг про республіку». Представники раннього утопічного соціалізму – Т. Мор та Т. Кампанелла. Уявлення про справедливий суспільний устрій в «Утопії» Т. Мора. Т. Кампанелла та його праця «Місто сонця».

Політична думка в Європі Нового часу.

Концепція «природного права» Г. Гроція. Раціоналістичний світогляд як основа його політичної доктрини. Т. Гоббс та його вчення про державу в книзі «Левіафан». Фундатор класичного лібералізму Дж. Локк. Політичні ідеї Дж. Локка у «Двох трактатах про державне правління». Концепція суспільного договору Ж.-Ж. Руссо. Географічний детермінізм Ш.Л. Монтеск'є.

Політична думка України в ХІХ – перш. пол. ХХ ст.

Кирило-Мефодіївське товариство і політичні погляди його представників (М. Костомаров, О. Маркович, Т. Шевченко та ін.). Ідея слов'янського єднання в історико-політологічній концепції М. Костомарова. Концепція вітчизняного лібералізму М. Драгоманова. Теорія національного самовизначення українського народу в політологічній спадщині М. Грушевського. Політичні погляди В. Винниченка у працях «Відродження нації» та «Заповіт борцям за визволення».

РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОЛІТИКИ.

Виникнення та формування неоліберальних ідей.

Концептуальне оформлення неолібералізму. Визначення різниці між лібералізмом та неолібералізмом. Трактатування цінності «свободи» в неолібералізмі. Становлення соціального лібералізму та роль кейнсіанства. Неоліберальні погляди Дж. К. Гелбрейта. Паризька школа неолібералізму, погляди Ж.-Л. Рюефа. Формування концептів «держави загального добробуту» та «соціальної ринкової економіки». Ордолібералізм як один із напрямів неолібералізму. Основні ідеї В. Ойкена, А. Мюллер-Армака, Л. Ерхарда. Австрійська школа неолібералізму: представники та основні ідеї. Внесок Чиказької школи в теорію та практику неолібералізму. Основні ідеї М. Фрідмана.

Головні ідеї представників неоконсерватизму.

Консерватизм у поглядах мислителів першої половини ХХ ст. Основні ідеї Ю. Еволи. Умови виникнення неоконсервативної політичної ідеології, її основний зміст та засновники. Соціальна база неоконсерватизму. Основні

принципи економічної та соціальної політики неоконсерваторів. Характеристика основних моделей неоконсерватизму: «рейганоміка» та «тетчеризм». Зовнішньополітичні орієнтири неоконсерваторів кінця ХХ – поч. ХХІ ст. Зміст теорії «освіченого консерватизму» Г.- К. Кальтенбруннера.

Основні ідеї сучасного націоналізму.

Історична еволюція та сучасні наукові школи націоналізму кінця ХХ - поч. ХХІ ст. (Е. Кедурі, Е. Д. Сміт, Е. А. Геллнер, Г. Кон). Типологія націоналізму Дж. Келласа: історичні та географічні типи, типи за формою та інтенсивністю діяльності. Ідеологічні концепції сіонізму (Т. Герцль). Ідеологічні засади та практика афроамериканського (М. Гарві, М. Л. Кінг, М. Літл, «Чорні пантери»), індійського (М. К. Ганді), антиколоніального та постколоніального націоналізмів (В. Дюбуа, М. К. Асанте).

Політичні ідеї представників доктрини глобалізму.

Етапи становлення та основні школи глобалізму. Класична школа глобалізму. Глобалізація та глокалізація у концепції Р. Робертсона. Школа гіперглобалістів. Революційний глобалізм К. Омає. Концепція «Плаского світу» Т. Л. Фрідмана. Основні позиції концепції глобалізму Дж. Ная та Р. Кеохейна. Політичні ідеї революційних глобалістів. Сутність нової епохи «фрагментації» за Дж. Розенау. Політичні ідеї представників скептичного підходу до глобалізації (П. Герст, Г. Томпсон, Р. Гілпін).

Доктрина фемінізму: сутність та представники.

Історичні витoki формування сучасного феміністичного доктринального підходу. Сутність та еволюція доктрини фемінізму. Фемінізм «першої хвилі» (Е. Гольдман, К. Цеткін, А. Колонтай): основні політичні ідеї. Фемінізм «другої хвилі» (С. де Бовуар, Б. Фрідан): головні проблеми, відображені у роботах представників. Ідеї представників «третьої хвилі» (Р. Уолкер, С. Фалуді, А. Менегетті). Сучасний феміністський підхід до вивчення зовнішньої політики та міжнародних відносин.

РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ.

Держава: поняття та ознаки.

Поняття держави. Історія держави, виникнення перших держав. Основні концепції походження держави: теологічна (А. Блаженний, Т. Аквінський) патріархальна (Арістотель, Конфуцій, Р.Фільмер), договірна (Г.Гроцій, Т.Гоббс, Дж.Локк, Б.Спіноза, Ж.-Ж. Руссо), насильницька (Л. Гумплович, Є.Дюрінг), психологічна (Г. Тард, Л. Петржицький, Ж.Бурдо), органічна (Р.Вормс, А. Шеффле), соціально-економічна (Г. Чайлд, К. Вітфогель, Р. Галлер, К. Маркс). Ознаки держави: суверенітет, територія, населення, публічна влада, легальний примус, право, наявність власної символіки (прапор, герб, гімн). Функції держави: зовнішні (оборонна, дипломатична) та внутрішні (економічна, політична, адміністративно-управлінська, інтегративна, соціальна, культурно-виховна, правоохоронна, нормотворча, екологічна). Форми держави. Типологія.

Форми державного правління.

Форми державного правління: монархія, республіка. Монархія як форма державного правління. Різновиди монархій: абсолютна монархія, конституційна монархія. Республіка як форма державного правління. Типи республік: президентська, парламентсько-президентська, президентсько-парламентська, парламентська. Форма державного правління в сучасній Україні.

Політичні режими та їх типи.

Поняття політичного режиму. Типологізація політичних режимів. Демократичні й автократичні політичні режими, їхні ознаки. Форми демократії. Становлення демократичних політичних режимів у посткомуністичних країнах, кейс України. Авторитарний політичний режим, його розвиток, ознаки та різновиди. Поняття та ознаки тоталітарного політичного режиму. Форми тоталітарних режимів. Значення силових структур в процесі формування тоталітарних режимів. Роль ідеології у становленні та функціонуванні тоталітарних режимів; розподіл на ліві та праві.

Партійні системи

Поняття політична партія. Функції політичних партій. Класифікація політичних партій. Поняття партійних систем. Типи партійних систем: однопартійна, двопартійна, багатопартійна. Класифікація партійних систем за Дж. Сарторі: однопартійна, гегемоністська, домінування, двопартійна, обмеженого плюралізму, поляризованого плюралізму, атомізована. Партійна система сучасної України.

Виборча система сучасної України.

Поняття виборча система. Типи виборчих систем: пропорційна, мажоритарна. Вибори президента України. Вибори до Верховної ради України. Суб'єкти виборчого процесу в Україні.

РОЗДІЛ 4. ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Школа «політичного реалізму».

Природній стан міжнародних відносин за «політичними реалістами». Державницький характер класичного реалізму. Категорії сили (power) та безпеки як ключові. Різноманітні трактування категорії сили. Імператив національно-державних інтересів. Класики політичного реалізму. Баланс сили як ключовий підхід реалістів до проблем міжнародної безпеки. Дилема безпеки, концепція гри з нульовою сумою тощо. Розвиток реалізму на сучасному етапі. Структурний реалізм. Неореалізм.

Школа «політичного ідеалізму».

Основні принципи школи «політичного ідеалізму»: моралізм (схильність людей до співробітництва), оптимізм (відсутність невідворотності конфлікту) та універсалізм (необхідність впровадження норм міжнародного права та посилення ролі міжнародних організацій). Принцип колективної безпеки як основний принцип ідеалістів. Постулат ролі міжнародного права та наголошення на значенні міжнародних організацій. Поняття міжнародного співтовариства, спільних інтересів. Необхідність скорочення військових арсеналів, контролю над озброєннями. Імператив пошуку невійськових шляхів вирішення міжнародних протиріч.

Системний підхід до міжнародних відносин.

Специфіка системного підходу та системного аналізу у вивченні міжнародних відносин. Головні принципи системного аналізу. Поняття структури системи. Структура глобальної системи міжнародних відносин у пост-біполярний період. Внутрішнє та зовнішнє середовища системи. Категорії середовища, базису та надбудови. Поняття елементів, центрів сили та центрально-силових взаємовідносин. Функція компенсаторних процесів. Закон гомеостазису системи. Типологія систем міжнародних відносин.

Функціоналізм.

Теоретичні підвалини концепції функціоналізму. Девід Мітрані. Акцент на пошук шляхів до співробітництва. Заклик до деполітизації міжнародних відносин. Приклади неполітичного співробітництва акторів на міжнародній арені. Наголос на необхідності відходу міжнародних відносин від суто міждержавних. Наднаціональні та суб-національні функціональні проекти. Будівництво відносин знизу догори. Поступовість реформування міжнародних відносин. Концепція «спільного проекту». Конкретно-історичні приклади успішних функціональних проектів.

«Біологізація» міжнародних відносин.

Біологічні, фізіологічні трактування міжнародних відносин. Біхевіоризм як нова течія у дослідженні міжнародних відносин. Вплив теорії Чарльза Дарвіна на розуміння міжнародних відносин. Соціал-дарвінізм та його феномен. Херберт Спенсер. Мальтузіанство. Внесок Зігмунда Фрейда у розуміння природи міжнародних відносин, міжнародних конфліктів зокрема. Категорії агресії та фрустрації. Розвиток цього напрямку у роботах Едварда Гловера, Гарольда Ласуелла та Конрада Лоренца.

Євроінтеграційні проекти першої половини ХХ ст.

Сполучені Штати Європи графа Калергі та розвиток пан-європейського руху. Проект А. Бріана. Ідеї європейського федералізму. Федералістське об'єднання Європи як альтернатива тоталітаризму та гегемонізму («Маніфест за новий порядок» А. Марка, «Маніфест Вентотене» А. Спінеллі та Е. Россі, статті «Сполучені Штати Європи» Л. Ейнауді, «Маніфест Європейського Опору» А. Спінеллі, Е. Коломбо, А. Марка, Дені де Ружмона, А. Брюгманса).

Базові теорії європейської інтеграції.

Міжурядовий підхід до європейської інтеграції (С. Гофман, А. Мілоурд). Е. Моравчик і становлення ліберального міжурядового напрямку дослідження європейської інтеграції як міжурядової взаємодії. Функціоналізм (Д. Мітрані) та неофункціоналізм (Е. Хасс, Л. Лінберг, У. Селдонц, У. Матлі) про наднаціональний характер європейської інтеграції. Федералізм як теоретична модель європейської інтеграції. Плюралістична концепція інтеграції К. Дойча. Теорія «європеїзації» (М. Шмідт, Ф. Шміттер) про повноваження ЄС у різних сферах суспільного життя. Теорія «багаторівневого управління» або «управління через мережі» (Б. Колер-Кох, Г. Маркс): інтеграція як одночасний процес на національному, транснаціональному та регіональному рівнях.

РОЗДІЛ 5. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ.

Діяльність України у міжнародних організаціях.

Україна в ООН. Участь України у Раді Безпеки ООН. Україна та її позиція у Генеральній Асамблеї ООН. Співробітництво України в рамках ЮНЕСКО. Співробітництво України з Світовим Банком та МВФ. Україна в ЧАЕС та ГУАМ. Співробітництво України з ЄС та НАТО. Співробітництво між Україною та Радою Європи. Україна та ОБСЄ: сучасний стан та перспективи співробітництва.

Сучасне геополітичне становище України. Концепція, основні принципи й пріоритети зовнішньої політики незалежної України.

Особливості сучасного геополітичного становища України. Цивілізаційна роль України. Подвійна орієнтація України в сучасному світі. Багатовекторність. Україна як середня держава. Концептуальні основи зовнішньої політики України. Ключові документи. Принцип позаблоковості vs євроатлантична орієнтація. Деідеологізація зовнішньої політики. Принцип територіальної цілісності. Несилові методи здійснення зовнішньополітичного курсу. Без'ядерний статус України. Регіоналізація зовнішньої політики України. Прагматичний характер сучасної зовнішньої політики української держави. Феномен економізації міжнародної діяльності України.

Національні інтереси незалежної України. Доктрина національної безпеки.

Сукупність національних інтересів незалежної української держави. Основні фактори національної безпеки. Доктрина національної безпеки України. Реальні й потенційні загрози безпеці України. Внутрішні й зовнішні аспекти безпеки. Військові й невійськові аспекти безпеки. Міжнародна система гарантій безпеки. Ядерне роззброєння України. Ставка на мінімально достатні звичайні збройні сили. Україна і режим нерозповсюдження ядерних озброєнь.

Українсько-російські відносини.

Еволюція українсько-російських відносин. Основні проблеми двосторонніх відносин та можливі шляхи їх розв'язання. Проблема Чорноморського флоту. Економічний чинник двосторонніх відносин. Україна й Росія у контексті нової системи європейської безпеки. Українсько-російські стосунки на тлі стосунків із ЄС та НАТО. Розвиток двосторонніх відносин за часів російської агресії. Повномасштабне вторгнення РФ до України в 2022 році.

Європейський та євроатлантичний напрямки зовнішньої політики України. Відносини з США.

Інтеграція до Європейського співтовариства - пріоритет зовнішньої політики України. Етапи відносин Україна - ЄС. Угода про асоціацію з ЄС. Діалог Україна - ЄС на сучасному етапі. Відносини України з НАТО. Участь України в програмі «Партнерство заради миру». Хартія «Україна – НАТО». Інтенсифікований діалог. Сучасний стан співробітництва України і НАТО. Основні етапи розвитку українсько-американських відносин. Проголошення стратегічного партнерства України й США. Порядок денний двосторонніх відносин на сучасному етапі. Допомога з боку США за часів російської агресії.

Чорноморський регіон у зовнішній політиці України.

Значення Чорноморського регіону для України. Геополітичний, військово-стратегічний, економічний, екологічний та гуманітарний виміри міжнародних відносин в Чорноморському регіоні. Співвідношення елементів співробітництва й суперництва. Участь України в Чорноморському Економічному Співробітництві. Зростаюча роль Туреччини в Чорноморському регіоні. Українсько-турецькі відносини. ГУАМ. Україна та регіональні конфлікти. Вплив анексії Криму на регіональну безпеку та зовнішню політику України.

РОЗДІЛ 6. СІТОВИЙ ПОРЯДОК ТА ГЕОПОЛІТИКА

Геополітичні наслідки другої світової війни. Міжнародні відносини у початковій період «Холодної війни».

Кардинальні зміни геополітичної обстановки після другої світової війни. Проблема мирного врегулювання та підготовка мирних договорів. Наростання американо-російських протиріччя. Економічні, політичні, військові та концептуальні засади формування ідеології і політики «Холодної війни». Доктрина «стримування комунізму». Доктрина Трумена. Економічні, соціально-політичні і зовнішньополітичні аспекти Плану Маршала. Розкол Німеччини. Створення НАТО.

Відносини великих держав наприкінці 1950-х – на початку 1960-х років.

Загострення і територіальне розширення «Холодної війни». Корейська війна. «Блокова дипломатія» США. Політика СРСР щодо країн Східної Європи. Доктрини «звільнення» і «масової відплати». Женевська нарада. Суецька криза. Події в Угорщині. Берлінська криза. Карибська криза. Вихід Франції з воєнної організації НАТО.

«Розрядка» в міжнародних відносинах (1970-ті роки).

Економічні, політичні та воєнні передумови «розрядки» у міжнародних відносинах. Радянсько-американські та китайсько-американські переговори і домовленості. Проблема обмеження стратегічних озброєнь. Становлення Європейського центру сили. Зміни у зовнішній політиці Франції, ФРН та Великої Британії. Загальноєвропейський процес. Заключний акт РБСЄ. Проблеми та протиріччя розрядки.

Крах біполярного світу та міжнародні відносини у 90-х – на початку 2000-х тисячних років.

Криза і розпад СРСР. Міжнародні аспекти німецького об'єднання. Зміна геополітичної ролі США. Доктрина «розширення» (доктрина Клінтона). Перебудова НАТО і ЄС. Міжнародні відносини на Близькому Сході. «Ядерна проблема» у міжнародних відносинах. Терористичний акт 11 вересня 2001 року та його міжнародно-політичні наслідки. Формування «нового світового порядку».

Структура та роль ООН у міжнародних відносинах.

Передумови та історія створення ООН. Місце та роль ООН у роки «холодної війни». Мета та принципи діяльності ООН. Функції та основні

напрямки діяльності Генеральної Асамблеї ООН. Структура та основні форми/методи роботи Ради Безпеки ООН. Напрямки діяльності та механізм прийняття рішень у Радбезі ООН. Проблеми реформування ООН. Структура та повноваження Міжнародного Суду. Функції та діяльність Економічної та Соціальної Ради ООН. Повноваження та функції Секретаріату та Генерального секретаря ООН. Миротворча та посередницька діяльність ООН. Проблеми реформування ООН. Нові концептуальні засади з підтримки міжнародного миру та безпеки. Діяльність ЮНЕСКО, Міжнародна організація з міграції (МОМ).

Передумови та початок інтеграційних процесів в Європі.

Передумови інтеграційних процесів в Європі після Другої світової війни. Вплив воєнно-політичних, економічних та ідеологічних чинників на політичні процеси в повоєнній Європі. Франко-німецьке зближення. Паризька угода (1951) та створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС). Цілі та інститути ЄОВС. Римські угоди (1957) та створення Європейського економічного Союзу (ЄЕС) та Євроатому.

Три етапи та опори в розвитку ЄС. Існування в рамках трьох європейських спільнот (ЄОВС, Євроатом, ЄЕС) - перший етап становлення ЄС. Економічна інтеграція як перша опора європейської інтеграції. Спроби поширення інтеграції на політичну сферу (план Фуше-1, план Фуше-2) та причини їх невдач. Декларація про створення європейського союзу (1981), Штутгартська декларація (1983), Єдиний європейський акт (1986) і розширення інтеграції та політичного співробітництва в Європі. Програма Європейського політичного співробітництва (ЄПС).

Інтеграційні процеси в Європі в 1990-х рр. на початку ХХІ ст

Маастрихтський договір і трансформація європейських спільнот в Європейський Союз (ЄС). Наступність Маастрихтського договору стосовно попередніх установчих актів. Формування спільної зовнішньої політики та політики безпеки країн-членів - наступний етап та друга опора в розвитку ЄС. Рішення Мадридської зустрічі (1995), Брюссельської конференції (1997), Амстердамського саміту та формування нової архітектури європейської безпеки в контексті розширення НАТО. ЄС, ЗЄС і НАТО. Шенгенські домовленості та процес європейської інтеграції. Правове співробітництво (гармонізація правових систем країн-членів та внутрішньої політики) - третя опора ЄС. Прийняття Конституції Європейського Союзу та криза її ратифікації. Лісабонський договір (2009) та його значення для подальшого розвитку Європейського Союзу. Розширення ЄС.

Інституційна структура ЄС. Функції та діяльність Європейської Комісії. Структура та система прийняття рішень Ради Міністрів ЄС, повноваження та формування Європарламенту. Європейський Суд. Європейська політика сусідства. Рада Європи – принципи діяльності. Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ). Діяльність Європейського суду з прав людини. Комітет міністрів Ради Європи.

Особливості розвитку інтеграційних процесів у Латинській Америці.

Створення та функціонування Організації американських держав (ОАД). Договір Манагуа 1960 р. про створення Центральноамериканського спільного ринку ЦАСР (Гватемала, Гондурас, Коста-Ріка, Нікарагуа, Сальвадор). Договір Монтевідео про створення Латиноамериканської асоціації вільної торгівлі (ЛАВТ). Карибська асоціація вільної торгівлі 1968 р. КАРИКОМ. Андська група 1969 р. у складі Болівії, Чилі, Колумбії, Еквадору та Перу. Картахенська угода. Амазонський пакт 1978 р. Створення Латиноамериканської економічної системи (ЛАЕС, 1975). Створення Латиноамериканської асоціації інтеграції (ЛАІ). Група Ріо (1986). Протокол Кіто 1987 р. МЕРКОСУР 1991 р. у складі Бразилії, Аргентини, Уругваю та Парагваю. Асунсьйонський договір (1991) та договір Ору-Прету (1994).

Регіональні інтеграційні угруповання в Азії, Північній Америці, Африці.

Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС). Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА), Африканське економічне співробітництво. Ліга Арабських Держав (ЛАД), Організація «Ісламська Конференція» (ОІК), Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ)

Зовнішня політика США у 1990-ті рр. Америко-українські відносини.

Зміна геополітичної ролі США наприкінці 1980-х - на початку 90-х рр. США як єдина наддержава. Особливості зовнішньої політики адміністрації Дж. Буша. «Новий світовий порядок». «Буря в пустелі». Адміністрація Дж. Буша та «українське питання» у період дезінтеграції СРСР. Дипломатичне визнання України Сполученими Штатами. «Ядерна проблема» та американо-українські відносини у 1992-1993 рр. «Доктрина розширення» (доктрина Клінтона). Концептуальні основи політики США на пострадянському просторі. Еволюція американо-російських відносин у 90-ті рр. Поворот до багатостороннього співробітництва в американо-українських відносинах (1994-1996 рр.). Місце України у регіональній політиці США. Політичне, економічне, військове, гуманітарне, космічне співробітництво США й України. «Стратегічне партнерство» Вашингтону та Києва.

Зовнішня політика США на початку XXI століття.

Події 11 вересня 2001 р. та їх вплив на зовнішню політику США. Відносини з Росією. Відносини з Україною, Помаранчева революція. Підсумки зовнішньополітичної діяльності адміністрації президента Дж. Буша-мол. Концептуальні основи зовнішньої політики адміністрації президента Б. Обами. Відносини з КНР, Кубою та Іраном. Адміністрація Обами та початковий етап агресії Росії проти України. Специфіка зовнішньополітичної діяльності адміністрації президента Д. Трампа. Політика в регіоні Близького Сходу. Відносини з ЄС та партнерами по НАТО. Зовнішньополітична стратегія адміністрації Джо Байдена. Відносини з Китаєм. Американо-українські відносини після початку повномасштабної агресії РФ в Україні у 2022 р.

Зовнішня політика країн Західної Європи у 1990-і роки - на початку XXI ст.

Зовнішньополітична діяльність урядів Дж. Мейджора (1990-1997 рр.), Т. Блера (1997-2007 рр.), Г. Брауна (2007-2010 рр.), Д. Кемерона (2010-2016 рр.), Т. Мей (2016-2019 рр.), Б.Джонсон (2019-2022 рр.), Л. Трасс (2022), Р. Сунак (2022 – по теперішній час).

Зовнішньополітичні підходи президентів Ф. Міттерана (1981 – 1995 рр.), Ж. Ширака (1995-2007 рр.), Н. Саркозі (2007-2012 рр.), Ф. Олланда (2012-2017 рр.), Е. Макрона (2017 – по теперішній час).

Об'єднання Німеччини і формування нової системи міжнародних відносин. Зовнішньополітична діяльність канцлерів Г. Коль (1982 – 2008 рр.), Г. Шредера (1998-2005 рр.), А. Меркель (2005 – 2021 рр.), О. Шольц (2021 р. – по теперішній час).

Зовнішня політика країн Центральної та Південно-Східної Європи у 90-х роках ХХ століття.

Регіональні організації 1990-х рр., причини їх неефективності (ЦЄІ, листопад 1989; Вишеградська група, 1991; ЦЕФТА, 1992; ЧЕС, 1992 – ОЧЕС, 1998; Пакт стабільності для Південно-Східної Європи, 1999). Програма допомоги посткомуністичним країнам на шляху до ринкової економіки: ФАРЕ (1989). Югославська криза: міжнародний аспект. ЄС та США визнали Боснію та Герцеговину як нову державу. С. Мілошевіч, Ф. Туджман та А. Ізетбеговіч підписали Загальну рамкову угоду про мир у Боснії та Герцеговині (Дейтонські домовленості, 21 листопада 1995). Мандат місії миротворців Сили зі стабілізації (SFOR, 1997) продовжено на невизначений час. Загострення кризи в Косові. Створення Контактної групи з питання Косово (9 березня 1998) Операція НАТО «Союзницька сила» (24 березня - 10 червня 1999). Рішення РБ ООН № 1244: введення в Косово Міжнародних військових сил з підтримання миру (KFOR, 10 червня Операція НАТО з підтримки миру в Македонії 2001 р.. Охридська угода (2001). «Партнерство заради миру» (1994). Польща, Угорщина, Чехія – члени НАТО (12 березня 1999). (2001). Адріатична хартія США з Албанією, Македонією, Хорватією (2003). Словаччина, Словенія, Болгарія, Румунія, Литва, Латвія, Естонія – члени НАТО (2004). Албанія та Хорватія – члени НАТО (2009). Чорногорія – член НАТО (2017). Плани дій Македонії та Боснії й Герцеговини по підготовці членства в НАТО (ПДЧ).

«Східний» напрямок зовнішньої політики країн ЦЄ та ПЄ на сучасному етапі.

Складення регіону «Нова Східна Європа» (Україна, Білорусь, Молдова), його характеристики та відносини з країнами «старої Східної Європи». Місце незалежної України у політиці країн східноєвропейського регіону. Постанова ВРУ «Про основні напрямки зовнішньої політики України» (2 липня 1993). Зовнішньополітична модель «України як моста між Заходом та Сходом» (політика багатовекторності, 1994-2002). Україна – асоційований член ЦЄІ (1994). Друга зовнішньополітична програма України (програма Кучми): «багатовекторна політика» (1996). Меморандум про стратегічне партнерство Польщі та України (1996). Мадридська «Хартія про особливе партнерство між НАТО та Україною» (1997). Угода про партнерство та співробітництво України з ЄС (ратифікована в 1998 р.). Єврорегіон «Карпати», 1993 (Польща, Румунія,

Словаччина, Угорщина, Україна). Єврорегіон «Буг», 1995 (Білорусь, Польща, Україна). Єврорегіон «Нижній Дунай», 1998 (Молдова, Румунія, Україна). Єврорегіон «Верхній Прут», 1999 (Молдова, Румунія, Україна). Створення Спільноти демократичного вибору (Україна, Грузія, Молдова, Литва, Латвія, Естонія, Румунія, Словенія, Македонія) (2005). «Східне Партнерство» (2008). Угоди щодо стабілізації та асоціації (SAA) (Грузія, Молдова, Україна). Індивідуальний план партнерства з НАТО (Молдова) та «прискорений діалог» (Україна).

Зовнішня політика країн Середнього Сходу

Сучасний економічний та військовий потенціал Туреччини. Ісламський фактор в політичному розвитку країни. Політика Туреччини в регіоні Причорномор'я та Центральній Азії. Розвиток взаємовідносин між Туреччиною та країнами ЄС. Кіпрська проблема у відносинах між Туреччиною та Грецією. Курдська проблема. Створення та розвиток ОЧЕС. Динаміка турецько-американських двосторонніх відносин. Туреччина та «Арабська весна» на Близькому Сході. Концепції та стратегія ЗП Туреччини в ХХІ ст. Особливості політичного та економічного розвитку Ірану після Ісламської революції 1978-1979 рр. Стратегія ЗП Ірану. Ядерна програма ІРІ: регіональний та глобальний аспект. Зовнішня політика Тегерану в контексті «Арабської весни». Сучасна регіональна політика ІРІ. Особливості відносин Ірану зі США та країнами ЄС.

Проблеми регіональної безпеки в зоні Перської затоки.

Регіон Перської затоки: геостратегічне та економічне значення. Регіональні центри сили (Саудівська Аравія, Іран, Ірак). Ісламська революція в Ірані (1979) та ірансько-іракська війна (1980–1988). Регіональний і міжнародний аспекти агресії Іраку проти Кувейту (1990). Війна у Перській затоці (1991). Режим санкцій щодо Іраку, еволюція іракської проблеми у 1990-ті роки. Події 11 вересня 2001 р. та їхній вплив на еволюцію близькосхідної стратегії США. Війна в Іраку (2003). Позиція близькосхідних країн, Росії та європейських держав. Конституція Іраку 2005 року. Утворення Курдського автономного району. Етноконфесійні проблеми сучасного Іраку та проблеми політичної стабільності. Ядерна програма Ірану на початку ХХІ ст. та дискусія навколо неї. Угода між Іраном та «шісткою» посередників 2015 року. Протистояння Ірану та Саудівської Аравії та його вплив на регіональні процеси.

Проблема ісламського фундаменталізму та радикалізму на Близькому Сході.

Визначення ісламського фундаменталізму. Поміркований та радикальний фундаменталізм. Причини поширення радикальної ісламістської ідеології в регіоні на сучасному етапі (економічний, політичний, ідеологічний та ін.). Ідеологія та діяльність радикальних ісламістських угруповань в регіоні: «Брати-мусульмани» (1928), «Хизбалла» (1982), ХАМАС (1987). Еволюція проблеми ісламського радикалізму після 11 вересня 2001 р. «Аль-Каїда», «Талібан» та війна в Афганістані (2001-2014). Роль радикальних ісламістів у громадянських війнах в Сирії, Ємені та Лівії (з 2011 р.). Феномен «Ісламської

держави» (ІД): сутність, завдання та методи. Боротьба із проявами ісламського радикалізму в регіоні: проблеми та перспективи.

Зовнішня політика країн Далекого Сходу

Сучасне геополітичне становище Китаю. Особливості географічного розташування та потенційні можливості впливу КНР в регіоні Східної, Південно-Східної та Центральної Азії. Економічний та військовий потенціал. Концептуальні засади ЗП КНР. Розвиток двосторонніх відносин з США, Російською Федерацією, Японією. Участь КНР у міжнародних та регіональних організаціях. Проект «Один пояс, один шлях». Особливості політичного та економічного розвитку Японії після Другої світової війни. Стратегічне співробітництво між Японією та США. Сучасний економічний та військовий потенціал Японії. Стратегія ЗП Японії в ХХІ ст. Територіальні проблеми у зовнішній політиці Японії. Проблемні питання зовнішньої політики Японії у ХХІ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бегма В., Шемаєв В., Радов Д. Нові напрями військово-технічного співробітництва Україна – США. *Стратегічні пріоритети*. 2019. №3–4. С. 76–82.
2. Бессараб, Т. (2013). Особливості інтеграційних процесів в Латинській Америці: політико-ідеологічний аспект. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 3. 313-321.
3. Бжезінський З. Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади. Львів : Літопис, 2012. 168 с.
4. Битяк Ю., Яковюк, І. Спільна політика безпеки і оборони ЄС: еволюція і стратегія розвитку. Зб. наук. ст. за матеріалам III Харків. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова, 2017,1,3–9.
5. Брусиловська О.І. Особливості сучасного підходу Китаю до країн Чорноморського регіону. *Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього: монографія* / під ред О. І. Брусиловська, В. А. Дубовик, І. М. Коваль, Одеса: ОНУ, 2020. С. 118-143.
6. Брусиловська О.І. Взаємодія ЄС та країн Центрально-Східної Європи. *Стратегічне партнерство в міжнародних відносинах*. Київ: Вадекс, 2018. С. 386-415.
7. Брусиловська О.І. Переосмислення міжнародної сили РФ. *Глобальні тренди міжнародних відносин: монографія*. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, Вадекс, 2020. С.194-226.
8. Вакарчук К.В. Політика США щодо Куби. Регіональні студії. 2022. №30. 127-133. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/30/22.pdf> (дата звернення 21.08.2022)
9. Гаврилова, Н.В. (2020). Зовнішня політика країн Латинської Америки. Маріуполь: МДУ. Взято 3

- http://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/2584/1/np_zovnishnia_polityka.pdf
10. Головченко, В.І. (2011). Конфліктогенність міжнародних відносин у Латинській Америці: історія й сучасність. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 101 (1). 3-12. Взято з [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_101\(1\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_101(1)_3).
 11. Горбач О., Сигідус, К. Порівняльний аналіз Європейської стратегії безпеки (2003) та Глобальної стратегії Європейського Союзу (2016) Lviv Politechnic Publishing House, 2017, 2(3),57–62. Взято з <https://vlp.com.ua/node/18314>
 12. Грубінко А. Роль Великої Британії у становленні зовнішньої і безпекової політики Європейського Союзу (1990–2019 рр.). *Сторінки історії: збірник наукових праць*. Вип.52. 2021. С. 298-322.
 13. Даниленко С. Геополітичні акценти зовнішньої політики США у Центральній Азії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. № 1 (46). С.20-256
 14. Дубовик В.А. Американсько-українські відносини (1991-2017). *Стратегічна культура та зовнішня політика України* / за заг. редакцією І.М. Ковалюка, О.І. Брусиловської, В.А. Дубовика. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. С.120-137.
 15. Дукмас О. Л. Центральноєвропейська ініціатива: структура, функції, діяльність у форматі регіонального співробітництва (1989–2011 рр.). Київ, 2012.
 16. Еплблом Е. Залізна завіса. Приборкання Східної Європи (1944–1956). К.: Києво-Могилянська академія, 2017.
 17. Жигайло В.М. Місце США на міжнародній арені в 21 столітті. *Politicus*. 2017. Вип. 4. С. 107-112.
 18. Захарченко А.М. Відносини між США та ЄС в контексті проблем безпеки Близького Сходу в період президентства Д. Трампа. *Політичне життя*. 2020. № 1. С. 96-101
 19. Зінько І. Зовнішня політика країн Північної Європи. Львів: ЛНУ ім. І. Франка. 2015. 328 с.
 20. Історія міжнародних відносин : підруч. / під ред. І.В. Алексеєнко, А.Х. Маргулов, І.А. Єремєєва, М.В. Несправа. Дніпро : ДДУВС, 2020. 228 с.
 21. Історія політичної думки України: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2017. – 632 с.
 22. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / За заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2015. 766 с.
 23. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: «Новий Світ–2000», 2017.
 24. Камінський Є.Є. Міжнародна безпека у ХХІ столітті: загальний прогноз // Дослідження світової політики. – 2001. – Вип. 15. – С. 3-15.
 25. Канцелярук Б.І. Атлантизм у випробуваннях постбіполярністю // Дослідження світової політики. – 1999. – Вип. 8. – С. 3-11.

26. Капитоненко М. Теорія міжнародних відносин. Чернівці: Книги - XXI, 2019. 271 с. *International Relations Theories: Discipline and Diversity* / Eds. by Dunne T., Kurki M., and
27. Коваль І.М. Модернізація системи безпеки в сучасній Європі/ І.М. Коваль, А. Власенко // Дослідження світової політики. – 2000. – №12. – С.3-9.
28. Коваль І.М., Романова О.В. ЗЕС: постмаастрихтська еволюція і постамстердамські перспективи інтеграції в ЄС // Дослідження світової політики. Зб. наук.праць. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2002. – Вип.19. – С. 17-25.
29. Концепція зовнішньої політики України. *Ukraine Analytica*. 2019. 76 с.
30. Копійка В.В. Європейський Союз: заснування та етапи становлення. – К., 2001.
31. Корсак Р. Історія українсько-чеських відносин. Ужгород, 2016.
32. Кудряченко А.І., Мартинов А.Ю. Глобальні виміри зовнішньої політики Німеччини (2005 – 2021 рр.) : калейдоскоп подій: монографія. Київ. 2022. 563 с.
33. Кузьмін Д.В. Виклики європейської безпеки та сучасна роль НАТО для України та світу. // Вісник Одеського національного університету. – Одеса. 2008. – том 13. випуск 5 (соціологія і політичні науки). – с. 823-833.
34. Купренюк Т. Франція і НАТО в постбіполярному світі // Світова економіка та міжнародні відносини. – 2001. – №12. – С.18-23.
35. Кучик О. Еволюція поняття міжнародної організації: теоретико-методологічний аспект. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2012. Випуск 30. С. 24-32.
36. Літра Л., Чхиквадзе І. Перспектива членства в ЄС для Грузії, Молдови та України: неможлива, забута чи прихована? К.: Інститут світової політики, 2016.
37. Лускалова К. Є. Україна-Румунія: Сучасні тенденції двосторонніх відносин. Київ, 2017.
38. Мартинов, А. Спільна зовнішня і безпекова політика Європейського Союзу: основні етапи розвитку. Європейські історичні студії, 2015, 1(5),43-47.
39. Міжнародні відносини та зовнішня політика в еру «пост-правди» : монографія / ред. О. Брусилівська та інші. К.: Вадекс, 2018. 368 с.
40. Міжнародні відносини та політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки: монографія / кол. авторів, заг. ред. І.М. Ковалю, О.І Брусилівської. Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2016. 412 с.
41. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / за ред. В.А. Манжоли. Київ : Знання, 2014. 662 с.
42. Міжнародні організації. Навчальний посібник. А.І. Мокій, Т.П. Яхно, І.Г. Бабець. К.: «Центр учбової літератури», 2011. 280 с.

43. Нікіпєлова, Є. Сутність поняття "безпека" та його використання у системі державного управління й міжнародних відносин. *Інтернаука*, 10 (1), 2017, 29-30. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_10%281%29__7.
44. Орлик В. Зовнішньополітичні пріоритети нового уряду Великої Британії. Національний інститут стратегічних досліджень. 2022. 14 с.
45. Орлова Т. В. Історія нових незалежних держав. Навчальний посібник. К.: Знання, 2010.
46. Політична думка XX – початку XXI століть: методологічний і доктринальний підходи: у 2-х томах / за ред. Н.М. Хоми. Львів: «Новий світ – 2000». 2017.
47. Політологія: енциклопедичний словник. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. Н. М. Хоми. Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. 779 с.
48. Пошук нового балансу трансатлантичного партнерства // НАТО сьогодні.– Брюссель, 2002. – С.5-8. – (Відділ інформації та преси НАТО).
49. Редько, В.Г., Басай О.В. (2017). Країнознавство: Іспанія, Латинська Америка. Київ : Видавничий дім "Сам".
50. Реміні Р. Коротка історія США. К.: Виват, 2022. 496 с.
51. Романова О.В. ЄС: зовнішній аспект внутрішньої безпеки в контексті сучасних загроз // Дослідження світової політики. Зб. наук.праць. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2003. – Вип.22. – С. 62-68.
52. Романова О.В. Формування Спільної європейської політики безпеки і оборони (СЄПБО) у пост амстердамський період // Дослідження світової політики. Зб. наук.праць. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2004. – Вип.27. – С. 58-64.
53. Рудько С. Зовнішня політика країн Західної Європиб: монографія. «Острозька академія». 2012. 412 с.
54. Сидорук Т. В. Роль Польщі у формуванні східної політики Європейського Союзу. *Сучасна українська політика*, 2011, 22.
55. Скічко І.А., Теміров Ю.Т. Пріоритети зовнішньої політики Франції за часів Е. Макрона. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. том 2. № 12. 2020. С. 124-129.
56. Скрипник О.М. Історія міжнародних організацій. Навчальний посібник. Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. 226 с.
57. Стратегічна культура та зовнішня політика України / Під заг. ред. І. М. Ковалю, О. І. Брусиловської, В. А. Дубовика. – Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2017. 264 с.
58. Тихоненко І.В. Стратегія національної безпеки США як інструмент підтримки глобального лідерства та міжнародного порядку за адміністрації Б.Обами та Д.Трампа. *Політичне життя*. 2018. № 1. С. 158-163.
59. Ткач, О., Костів, П. (2012). Політична модернізація в Латинській Америці: від авторитаризму до демократії. Київ : Ун-т «Україна».

- 60.Ткачик О. Українсько-сербські зв'язки крізь призму діяльності глав держав (1999-2008). *Історична панорама*, 2013, 16.
- 61.Хилько О. Конкурентна боротьба ЄС і Росії на просторі спільного сусідства. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, 2014, 120, І.
- 62.Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього : монографія / За заг. ред. О.І. Брусиловської, В.А. Дубовика, І.М. Ковалю. - Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Месникова, 2020. 176 с.
- 63.Brusylovska O. Critical Discourse Analysis in International Relations Studies: The cases of Russia and Ukraine. *Rhetoric and Communications*. Issue 43, April 2020. Retrieved from journal.rhetoric.bg
- 64.Brusylovska O. EU – Russia Relations: Main Issues and Forecasts. *Prospect of Development in EU Politics: Global and Regional Dimensions* / eds. O. Brusylovska, I. Koval, Odesa: Odessa Mechnikov National University Press, 2019. P. 73-92.
- 65.Combs J. A. The history of American foreign policy from 1895. New York: Routledge,2012. 560 p.
- 66.Hamilton S. U.S. Policy in Latin America – Time for a New American Realism. *Global Americans*. 2022. URL: <https://theglobalamericans.org/2022/05/u-s-policy-in-latin-america-time-for-a-new-american-realism/> (дата звернення 21.08.2022)
- 67.Henriksen T. American Foreign policy in the 21st Century. New York: Palgrave Macmillan, 2017. 332 p.
- 68.Herring G. C. From colony to superpower. U.S. foreign relations since 1776. Oxford: Oxford University Press. 2008. 1092 p.
- 69.Kaufman J.P. A concise history of U.S. foreign policy. Rowman and Littlefield, 2021. 255 p.Zoellick R.B. America in the world: a history of U.S. diplomacy and foreign policy. Grand Central Publishing, 2020. 673 p/
- 70.Khoma N., Vdovychyn I. Deconstruction of the welfare state: the impact of globalization and technological factors. *Revija za socijalnu politiku*. 2020. №27. P. 285-286.
- 71.Siddi M., Karjalainen N., Jokela J. Differentiation and the European Union's Foreign and Security Policy. *EU Integration and Differentiation for Effectiveness and Accountability*. EUIDEA Research Paper. № 9. 2021. 26 p. Брусиловська О. І. Посткомуністична Східна Європа: Зовнішні впливи, внутрішні зміни. Одеса: Астропринт, 2007.
- 72.Smith S. 4th ed. New York: Oxford University Press, 2016. 400 p. Viotti P. R., and Kauppi M. V.. *International Relations Theory*. 6th ed. Lanham, MD:Rowman & Littlefield, 2019. 170 p.
- 73.Welt C. Ukraine: Background, Conflict with Russia and U.S. Policy. Congressional Research Service, 2021. 44 p.

Критерії оцінювання

Завдання екзаменаційного тесту покликані виявити рівень знань, набутих студентами, які отримали освітній ступень бакалавра міжнародних відносин та бажають продовжити навчання за ОКР «магістр».

Пропоновані екзаменаційні тести складаються з **50** тестових завдань закритого типу із вибором однієї правильної відповіді. За правильне виконання одного тестового завдання можна отримати 2 бали. Невірна відповідь оцінюється у **0 (нуль) балів**. Мінімальна кількість тестових балів, яку необхідно отримати для участі у конкурсному відборі – **12**. Максимальною оцінкою за вдало написаний тест є **100** балів.

Оцінка «**0-11 (незадовільно)**», означає, що абітурієнт виявив слабкі (відсутність) знання теоретичного програмного матеріалу; не зміг дати визначення основних провідних категорій та явищ; відсутні навички адекватної оцінки норм і теорій. У такому разі керівництво університету залишає за собою право не зараховувати абітурієнта для навчання в магістратурі за спеціальністю 291 – «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Кожне виправлення вважається помилкою та не зараховується як правильна відповідь. Будьте особливо уважними під час заповнення цього бланку, не погіршуйте Вашого результату неправильною формою запису відповідей.